

معاد جسمانی و حشر عنصری

بازخوانی تحقیقی و تطبیقی آرای حکیمان مسلمان
با نگاهی به آیات و روایات

محمد جواد واعظی

www.ketab.ir

واعظی، محمدجواد، ۱۳۵۱-

معاد جسمانی و حشر عنصری: بازخوانی تحقیقی و تطبیقی آرای حکیمان مسلمان با نگاهی به آیات و روایات/ محمدجواد

واعظی، - قم: مؤسسه بوستان کتاب، ۱۴۰۲.

۴۵۱ص. - (مؤسسه بوستان کتاب؛ ۳۳۴۱) (کلام و عقاید)

ISBN 978-964-09-2499-0

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. [۴۴۷]-۴۵۱؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. صدرالدین شیرازی، محمدبن ابراهیم، ۹۷۹-۱۰۵۰ق. - دیدگاه درباره معاد. ۲. صدرالدین شیرازی، محمدبن ابراهیم، ۹۷۹-۱۰۵۰ق. - دیدگاه درباره زندگی پس از مرگ. ۳. معادشناسی - تحقیق. ۴. معاد (عرفان).
۵. معاد - جنبه‌های قرآنی. ۶. معاد - احادیث. ۷. فلسفه اسلامی - متون قدیمی تا قرن ۱۴. الف. مؤسسه بوستان کتاب. د. عنوان. ه. عنوان: بازخوانی تحقیقی و تطبیقی آرای حکیمان مسلمان با نگاهی به آیات و روایات.

۲۹۷/۴۴

BP ۲۲۲

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۹۰۷۸۲۴۰

۱۴۰۲

www.ketab.ir

■ موضوع: کلام و عقاید

■ گروه مخاطب: - تخصصی (طلاب و دانشجویان)

- عمومی

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۳۳۴۱

مسلسل انتشار (چاپ اول و بازچاپ): ۸۱۴۲

بوستان کتاب

بوستانکتاب

معاد جسمانی و حشر عنصری

بازخوانی تحقیقی و تطبیقی آرای حکیمان مسلمان با نگاهی به آیات و روایات

• نویسنده: محمدجواد واعظی

• ناشر: مؤسسه بوستان کتاب

• لیتوگرافی، چاپ و جلدبندی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب

• نوبت چاپ: اول / ۱۴۰۲ • شمارگان: ۱۰۰ • بهار وبسایت رسمی مؤسسه بوستان کتاب

تمامی حقوق نشر مکتوب و الکترونیک اثر متعلق به مؤسسه بوستان کتاب است

printed in the Islamic Republic of Iran

♦ دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفائییه)، ص پ ۹۱۷ / ۳۷۱۸۵، تلفن: ۷-۳۷۷۴۲۱۵۵ نمابر: ۳۷۷۴۲۱۵۴ تلفن بخش: ۳۷۷۴۴۴۲۶

♦ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۱۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکاری ۱۷۰ ناشر)

♦ فروشگاه شماره ۲: تهران، خیابان انقلاب، بین وصال و فلسطین، پلاک ۹۵۱، تلفن: ۶۶۹۶۹۸۷۸

♦ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع پاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۳۲۲۳۳۶۷۲

♦ فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهار راه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۳۲۲۲۰۳۷۰

♦ فروشگاه شماره ۵ (رنگین کمان، فروشگاه کودک و نوجوان): قم، چهارراه شهدا، نش خیابان ارم، تلفن: ۳۷۷۴۳۱۷۹

اطلاع از تازه های نشر از طریق پیام کوتاه (SMS)، یا ارسال شماره همراه خود به ۱۰۰۰۲۱۵۵ و یا ارسال درخواست به:

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail: info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: www.bustaneketab.com

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه
	بخش اول: خطوط کلی و اشکال‌های اصلی بر معاد جسمانی
۲۵	فصل اول: معناشناسی
۲۵	واژه معاد
۲۶	معاد انسان
۲۸	معاد جسمانی
۲۹	معاد جسمانی یا عنصری؟
۳۱	حشر
۳۲	قیامت
۳۳	برزخ
۳۶	پیوست‌ها
۳۵	فصل دوم: اشکال‌ها و شبهه‌ها بر اعتقاد به اعاده و حشر بدن عنصری
۳۶	اول: امتناع اعاده معدوم
۳۷	اشکال بر قابل، نه فاعل
۴۰	اشکال متکلمان به حکما و پاسخ آن
۴۱	پاسخ به شبهه
۴۲	دوم: شبهه آکل و مأکول

فصل اول

معناشناسی

واژه معاد

معاد در لغت، مصدر میمی به معنای عود (بازگشت) است و لغت‌شناسان وقتی چیزی به زمان اول و یا مکان اول برمی‌گردند، واژه «معاد» را برای آن به کار می‌برند؛ زیرا مصدر میمی غیر از افاده معنای مصدری، به معنای زمان یا مکان فعل هم استفاده می‌شود؛ مانند مقتل (زمان یا مکان قتل)؛ از این رو در معجمات راغب می‌خوانیم: «المعاد يُقال للعود وللزمان الذي يعود فيه وقد يكون للمكان الذي يعود»^۱ و در لسان العرب آمده است: «العود ثانی البدء، یقال: بدأ ثم عاد، قال الجوهري: عاد إليه یعودُ أي: رجع، المعاد: المَصِيرُ والمَرْجِعُ»^۲.

معاد در کتاب‌های لغت به معنای بازگشت به آن موطنی که ابتدا از آن موطن آمده، معنا شده است؛ هرچند به خود آن مکان یا زمان برگشت هم معاد اطلاق شده است؛ از این رو آیه «إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ» (قصص: ۸۵)،^۳ معاد را به بازگشت پیامبر به مکان نخست (مکه، پس از فتح مکه) اطلاق کرده است.

۱. حسین بن محمد راغب اصفهانی؛ معجم مفردات الفاظ القرآن، ترجمه «عود».

۲. ابن منظور، لسان العرب، ج ۳، ص ۳۱۵-۳۱۷.

۳. بی‌گمان همان [خدایی] که قرآن را بر تو واجب کرد، تو را به بازگشتگاه (جای نخست: مکه) باز گرداند.